

Entre el 1970 i el 1989, a instàncies de l'ex-dirigent iugoslau Josip Broz, 'Tito', i del partit comunista del seu país, es van assassinar 22 croats a l'antiga Alemanya occidental. Actualment l'oficina del fiscal federal alemany investiga els crims i s'ha demanat al ministre de l'Interior que llevi a Tito l'Ordre del Mèrit alemany.

La barra de fusta és a la dreta de l'entrada. Al darrere, un prestatge amb gots arrencats segons la mida, amb els de vi a dalt i els de *schnapps* i d'aigua a baix. Al costat dels gots, s'hi veuen ampolles de Slibowitz, un conyac de prunes dels Balcans.

Per a Gojko Bosnjak, jubilat de 77 anys, el bar que té al soterrani de casa seva, a l'illa turística croata de Krk, li serveix de record de l'època en què havia treballat en un bar a Alemanya. En aquest seu, fins i tot hi té una màquina de discos vella. Va muntar el local de manera que s'assemblés al Karlsburg, de la ciutat de Karlsruhe, al sud-oest d'Alemanya, on havia fet de cambrer. Hi servien *cevapcici*, un plat balcànic, i entre els clients hi havia exiliats croats. "Va ser una època emocionant per als croats d'Alemanya –diu Bosnjak–, tot i viure en perill."

Sobretot hi vivia ell. Ens ensenya un àlbum amb fotos on el veiem trenta anys enrere, amb els cabells foscos i el cos musculós. També n'hi ha alguna d'una pistola, una Beretta amb silenciador. Es tracta de l'arma amb què suposadament l'havia de matar el 1973 un agent del servei d'intel·ligència iugoslau.

Bosnjak va tenir sort. L'arma que duia l'assassí a sou se li va disparar accidentalment a la cama i Bosnjak el va poder reduir. El 1974, un jutjat de Karlsruhe va condemnar a deu anys de presó l'home que havia volgut cometre l'assassinat. "Però els qui hi havia darrere d'aquest assassinat frustrat –diu Bosnjak– no han estat mai jutjats.

El desplaçament dels assassins cap a Alemanya. En els altres casos, les coses van anar si fa no fa de la mateixa manera. Entre el 1970 i el 1989, tan sols a Alemanya van assassinar 22 exiliats croats. Pràcticament no es va aclarir cap d'aquests crims, i quan es

Els esquadrons de la mort de Tito van operar a l'Alemanya occidental

El president iugoslau Josip Broz Tito (segon per l'esquerra), en una recepció a Bonn el 1974.

va portar algun assassí davant la justícia, les autoritats no es van preocupar d'esbrinar què hi havia darrere els assassins. Ara bé, tant els supervivents com els descendents de les víctimes estan convençuts que el president iugoslau d'aleshores, Josip Broz, *Tito*, havia ordenat personalment els assassinats a occident, i que fins i tot una vegada mort, el 1980, el partit comunista havia continuat enviant assassins a Alemanya des de la República Democràtica de Croàcia. Es tracta d'una qüestió que fins avui no s'ha abordat de ple.

Bosnjak vol canviar la situació donant exemple. La setmana passada, el seu advocat va escriure al ministre d'Interior alemany, Thomas de Maizière, sol·licitant que es llevés (pòstumament) a Tito el màxim honor

alemany, l'Ordre del Mèrit. El 1974, el president d'aquells moments, Gustav Heinemann, del Partit Socialdemòcrata (SPD), de centre-esquerra, havia atorgat la medalla al president iugoslau durant una visita d'estat que havia fet a Alemanya. "És responsabilitat d'Alemanya i, en particular, de la Croàcia d'avui descobrir la veritat i fer justícia a les víctimes", diu Mijo Mari, president del Congrés Mundial Croat a Alemanya, que dona suport a la iniciativa de Bosnjak.

Sembla que hi ha possibilitats que De Maizière hagi d'estudiar la petició seriosament. Fins avui, l'oficina del fiscal federal alemany té una relació de catorze demandats en sis investigacions diferents sobre tot aquell reguitzell d'assassinats, sis dels quals són en recerca a tot el món. Això inclou dos ex-oficials d'alt rang del servei d'intel·ligència croat, que segons els fiscals federals alemanys eren els cervells que van planificar els assassinats a Alemanya.

Un intermediari respectat entre est i oest. Els casos han aclarit una mica més la política de distensió dels 70, sobretot quant a les bones relacions entre els governs de l'Alemanya occidental i Tito. El dirigent iugoslau, com a antic partisà comunista que va lluitar contra els nazis a la Segona Guerra Mundial i va tallar les relacions amb Moscou durant els anys 50, era tingut en gran estima pel govern de coalició de socialdemòcrates i demòcrata-liberals de Bonn. Occident, però, estava poc al corrent dels problemes que hi havia en aquell estat dels Balcans.

Com a figura clau del grup de països no alineats, Tito va exercir la funció d'intermediari respectat entre est i oest. La seva relació amb la important figura del Partit Socialdemòcrata Willy Brandt es basava en el respecte mutu, i els esquerranistes del partit alemany sentien una certa simpatia pel socialisme de Tito als Balcans.

En aquella època ningú no podia –ni volia– reconèixer que Tito, a més, donava ordres d'eliminar els seus adversaris d'uns altres països, incloent-hi Alemanya. Mentre Tito va continuar viu, "va ser l'única persona que va donar les ordres rellevants", segons un veredict de poc difós emès pel Tribunal

Regional Superior de Munic, el juliol del 2008. Segons que sembla, Tito va donar el vist-i-plau personal als escamots assassins, amb unes cadenes de comandament que anaven de Tito al partit, passaven pel servei d'intel·ligència croat i arribaven finalment als assassins a sou.

El procés de Munic va ser el primer resultat d'unes investigacions intenses dutes a terme per l'oficina del fiscal federal alemany sobre el *cas Tito*, i avui continuen actives. L'oficina del fiscal ja ha aplegat un bon feix de documents i de declaracions de testimonis, cosa que demostra com operava el servei d'intel·ligència croat amb els agents i assassins reclutats a l'Alemanya occidental.

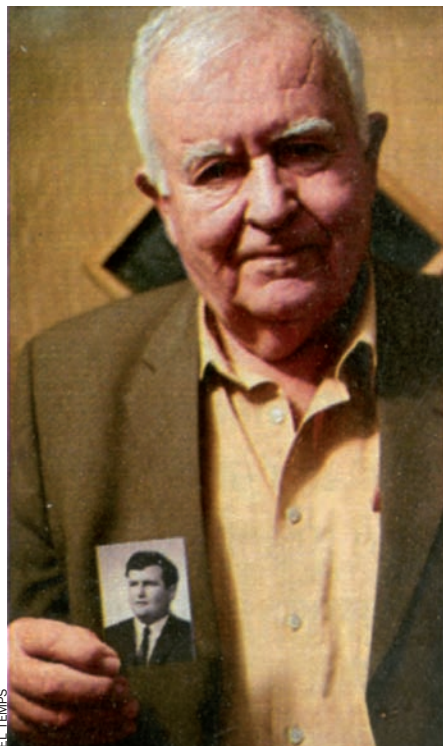
Un dels homes sobre qui pesa una ordre internacional de detenció és Josip Perkovi, que comandava els agents d'Alemanya a principi dels 70. Entre el 1979 i el 1986, va dirigir el departament d'Emigració Hostil del servei d'intel·ligència SDS a Zagreb, responsable de la lluita contra els adversaris del règim a l'exili. El govern iugoslau estava decidit a impedir que aquests dissidents taquessin la seva reputació i la de Tito a occident. Aquesta va ser la missió de Perkovi, que a la llarga va contribuir en el seu nomenament de cap dels serveis d'intel·ligència a Zagreb.

Abatut a trets i apallissat fins a la mort. La millor documentació sobre les actuacions de Perkovi contra els exiliats croats és a la investigació sobre la mort de Stjepan Durekovi, a qui van disparar i rematar amb una pallissa a la ciutat bavaresa de Wolfratshausen el 1983. La resolució del 2008 del tribunal regional superior de Munic conté 118 pàgines i inclou una meticulosa reconstrucció de la preparació de l'assassinat i la funció del servei d'intel·ligència sota el comandament de Perkovi.

Durekovi, dirigent de l'empresa petrolera estatal INA, s'havia traslladat a Alemanya l'abril del 1982 amb tot un seguit de manuscrits crítics amb el règim, que pretenia publicar a Alemanya. Poc després d'arribar-hi, es va posar en contacte amb els principals membres de la comunitat d'exiliats de Munic. El van acollir, contents, al grup

El president de l'SPD, Heinemann, al centre.

A l'esquerra, Gojno Bonsjak, que fou objectiu dels assassins a sou de l'ex-Iugoslàvia. Perkovi, a la dreta, comandava els agents croats a Alemanya els anys 70. Ara, en crida i cerca.

i li van prometre ajut en la publicació dels llibres, com també un lloc a les seves organitzacions. Comptaven que aquell ex-executiu del camp econòmic, en aquells moments exiliat, es podia convertir en una força destacada en la seva comunitat.

Però entre els amics de Durekovi també hi havia agents que ho comunicaven tot a Zagreb. Perkovi i els seus camarades van quedar espantats d'allò que van sentir.

Segons el veredict de Munic, el 14 de desembre del 1982, el Consell per a la Defensa de l'Ordre Constitucional de la república de Croàcia, república constituent al si de Iugoslàvia, havia ordenat l'"eliminació" de Durekovi. L'"ordre d'eliminació" es va "confirmar formalment" més tard a Belgrad, capital de Iugoslàvia.

El tribunal està convençut que llavors Perkovi va ordenar a un dels seus agents que preparés l'assassinat. Perkovi va reclutar l'home durant els 70 i el va situar a posta al si de la comunitat d'emigrants de Munic, on es va guanyar la confiança de Durekovi.

L'assassinat s'havia de perpetrar en una impremta de Wolfratshausen. L'agent havia donat per endavant la clau de l'establiment a Perkovi en una

reunió que hi va haver a Luxemburg l'abril del 1983. També s'havien aconseguit abans, als Balcans, les armes que s'havien de fer servir per a l'acció. Una companyia naviliera estatal iugoslava havia portat fins a Munic les pistoles Ceska i Beretta, camuflades en un "carregament de mercaderies banals".

La nit del 27 de juliol, els assassins van agafar Durekovi per sorpresa a la impremta. Els primers trets que li van disparar el van ferir a la mà dreta i als braços. Va intentar fugir, però un altre li va tocar l'esquena i es va desplomar. Ja estava ferit de gravetat quan un dels assassins el va colpejar unes quantes vegades al cap amb un "objecte que havia portat fins allí, probablement una eina de tall de jardineria". Durekovi va morir al cap d'uns quants minuts i els qui van perpetrar l'assassinat van desaparèixer sense que els reconegués ningú.

Els supervivents, convençuts que Tito ordenà personalment els assassinats

Uns 25 anys després, els jutges de Munic van poder aclarir fins a cert punt l'assassinat i fins i tot una part del rerefons polític. Però com que els faltava el suport de la Croàcia d'aquells moments, van ser incapaços d'exigir explicacions als qui havien ordenat l'execució. En general, les peticions d'assistència legal a les autoritats nacionals no van servir de res. D'una altra banda, Perkovi no estava disposat a anar a Alemanya a declarar. Abans de jubilar-se feia d'assessor del Ministeri de Defensa croat, i el seu fill ho és del president. Zagreb no semblava que tingués cap interès a fer un esforç encaminat a solucionar el cas.

Però als Balcans les coses canvien de l'un dia per l'altre com enlloc del món. El 2007, un home gran anomenat Vinko S. es va posar en contacte amb el departament d'investigació estatal bavarès (LKA). S., que aleshores tenia 64 anys, va comparèixer a l'LKA amb vestit fosc i corbata i, parlant un alemany impecable, va explicar que tenia moltes coses per dir. En efecte, en tenia tantes i aparentment era tan convincent que el tribunal el va tractar com un testimoni important, tot i que no es va mostrar gaire preocupat pel seu passat. S. era com un personatge d'una novel·la d'espionatge de John Le Carré. Amb un passaport fals, s'havia infiltrat a la comunitat d'exiliats croats a Alemanya i passava informació als serveis secrets croats. El seu nom en clau era *Miso* i el seu contacte, Perkovi. Fins a principi dels 70 també va fer d'agent confidencial del servei d'intel·ligència intern de l'Alemanya occidental, l'Oficina Federal per a la Protecció de la Constitució.

Una nova declaració. Aquest misteriós personatge va viatjar molt per Europa. Va explicar als investigadors que havia estat implicat en "operacions confidencials". El 1988 va ser condemnat a quinze anys de presó a Escòcia després de demostrar-se'n la culpabilitat com a còmplice d'un intent d'assassinat. La víctima era un exiliat croat. Quan S. va sortir de la presó el 1988, se'n va anar a Croàcia a veure el seu antic col·lega dels serveis secrets, Perkovi. Els vincles entre tots dos, però, ja no eren tan sòlids i van tenir una discussió sobre una important quantitat de diners, 3,7 milions d'euros.

A l'esquerra, el president iugoslau Josip Broz, Tito, amb el president alemany Helmut Schmidt, el 1974. A la dreta, enterrament de Stjepan Durekovi, mort pels agents iugoslaus a Alemanya, el 1983.

S. va decidir de canviar de bàndol i es va desplaçar a Munic a declarar. Segons el veredict del tribunal d'aquesta ciutat, va proporcionar una informació "especialment valuosa i autèntica", perquè feia dècades que "tenia un lloc consolidat a l'aparell de seguretat de Iugoslàvia/Croàcia".

D'aleshores ençà, els tribunals alemanys no tenen cap dubte que darrere de l'assassinat de Wolfratshausen i d'alguns altres hi havia raons polítiques. El tribunal de Munic, segons el seu veredict, estava "convençut que uns funcionaris polítics de Iugoslàvia havien donat ordres de contractar assassins per a perpetrar les seves accions en territori de la República Federal d'Alemanya".

Un dels còmplices va ser condemnat a cadena perpètua, però hom no va poder detenir un altre dels presumptes

assassins. Es va dictar una ordre internacional per a detenir-lo a ell i també a qui l'havia contractat, Perkovi, però no hi va haver cap resultat.

Això va portar S. a agafar la qüestió pel seu compte i el 2009 va començar a investigar per a trobar els agents. Finalment va topiar amb un altre sospitós del cas Wolfratshausen a Suècia. S. va raptar el croat, el va posar a la maleta del cotxe que duia i el va portar fins a Alemanya. El va deixar anar a l'àrea de servei de Holledau, a prop de Munic, alhora que avisava la policia bavaresa. Al cap de poc van detenir l'home.

Fora de l'abast de la policia alemanya. Tanmateix, els esforços per a abordar el passat seguint el sistema croat –passar comptes amb els homes de Tito– va acabar en fracàs. El presumpte assassí de Wolfratshausen va sortir en llibertat més tard perquè el tribunal va considerar que no hi havia prou proves contra ell. En comptes d'aconseguir els 3.000 euros de recompensa que s'havien ofert per la captura del croat, S. es va haver d'enfrontar a una condemna per segrest i extorsió. El judici a què es va enfrontar, breu i a porta tancada, va acabar amb pena

de presó, executable només en cas de reincidència.

Perkovi, un dels sicaris de Tito, el presumpte cervell que hi havia –pel cap baix– darrere de dos dels atacs criminals, actualment està jubilat i viu tranquil·lament en un barri de nova construcció de Zagreb, situat en un lloc pintoresc a l'extrem d'un bosc. L'LKA bavaresa té la seva adreça en una web dedicada a recerques de persones, però continua fora de l'abast de la policia alemanya. Croàcia, pendent d'entrar a la Unió Europea, no executa l'ordre de detenció.

"Croàcia protegeix persones que tenen ordre de recerca de l'LKA bavaresa i amb això trepitja el sistema de valors de la UE i impedeix l'aplicació de la llei", afirma Davor Prtenjaa, advocat de la presumpta víctima del servei d'intel·ligència croat, Bosnjak, i persona que ha presentat la petició de llevar a Tito l'Ordre alemany del Mèrit.

Si Alemanya revocava l'Ordre del Mèrit, afirma Bosnjak, "augmentaria la pressió sobre Croàcia per a portar a la fi els assassins davant la justícia".

Andreas Wassermann
Traducció de Carles Urritz

Croàcia protegeix
persones que
tenen ordre de
cerca i trepitja els
valors de la UE